

כשאדם צועק אל הקב"ה עם הרגשה פנימית אמיתית שרק הוא יכול לעזור לו, אז ודאי שתפילתו תהא נענית!

למשה, יש תפילה של מי שיש לו כבר ורק מבקש שיתמיד השפע במה שיש לו, ויש תפילה של מי שאין לו, ויש תפילה של עת צרה.

והנה, מכיון שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים, לכן מביא אותם לדרגת תפילה היותר נעלה, תפילה הבאה מעומק הלב באמת, ולכן לא די שלא יהא להם בנים, אלא סיבב שיהיו עקרות ממש, שלא יהא שייך בדרך הטבע שילדו, ואז יהיו כל תקותם רק על הקב"ה בלי נדנוד כל שהוא של תקוה בדרך הטבע, כי כל זמן שיש איזה מהלך בדרך הטבע, עדיין תולים איזה תקוה על ישועה שבדרך הטבע, וזה מהוה חסרון בשלימות הביטחון והתפלה להקב"ה.

ובא וראה כמה גודל תקפו של אותה תפלה שהתפללו האמהות בהיותם עקרות, שכן מצאנו שעל הפסוק (בראשית לה, כו) אֵלֶּה בְּנֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר יָלְדָה לוֹ בְּפָדֵן אֲרָם מִק' הַאֲבָן עֲזָרָא, שלכאור' הלא בנימין נולד בארץ כנען ולא בפדן ארם, וכתב שהמקרא ראי על הרוב של בני יעקב ולא על בנימין, ומאחר שרובם נולדו בפדן ארם כאלו נולדו שם כולם.

אולם בחזקוני שם כתב לפרש, שכוונת הפסוק הוא אֲשֶׁר יָלְדָה לוֹ הוּא על פי התפלה שנתפללה רחל בפדן ארם, שאמרה יוסף ה' לי בן אחר, ומתוך כך מעלה עליו הכתוב כאלו נולד בפדן ארם, עכ"ל.

והרי לנו שאף שלא נולד שם, מ"מ כיון שנוולד ע"י התפילה שנתפללה שם נחשב כאילו נולד ממש שם, כי ע"י התפילה כאילו כבר נעשה ונשלם הענין לגמרי, כי התפילה שהתפללה רחל בהיותה סומכת אך ורק על ישועת ה', היתה תפילה כ"כ חזקה, עד שתיכף ומיד בשעת התפלה נחשבה כבר כמו שנושעה.

« הקב"ה שומע את תפילת עמו ישראל בכל מצב שהם נמצאים! »

והנה, שמא תאמר האדם מי אני שישמע הקב"ה את תפילתי הדלה והעניה, ע"י ברמב"ן (בהשגותיו לספר המצות, מצוה ו') שכתב בזה"ל: "... אבל הוא ממדת חסד הבורא יתברך עלינו, ששומע ועונה בכל קראנו אליו", עכ"ל.

והיינו שאכן האדם אינו ראוי מצד עצמו מצד מצד מדת הדין שהקב"ה ישמע תפילתו, אולם הקב"ה ברוב חסדו ורחמנותו על האדם שומע ועונה את תפילות עם ישראל, וכל זה מחמת רוב אהבתו וקרבתו של הקב"ה אל כלל ישראל, כמו שאמר הכתוב כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרבים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו (דברים ד, ז), הרי שמקרא מלא דיבר הכתוב 'קרובים אליו'.

ומתוך הקרבות הגדולה, הקב"ה שומע את תפלת עם ישראל בכל קראינו, בכל סוג של קריאה, באיזה מצב שהאדם רק ימצא, וכמ"ש הרמב"ן בפרשת עה"פ (כב, כו) וְשִׁמְעֵנִי כִּי חָנוּן אַנִּי, בזה"ל: "ופירש, חונן ומקבל תחינת כל אדם אע"פ שאינו הגון, שלא תחשוב לא אחול שמלת הצדיק, אבל שמלת אדם שאינו צדיק אקח ולא אשיבנו, כי צעקתו לא ישמע אל, לפיכך אמר 'כי חנון אני' ושומע צעקת כל מתחנן לך", עכ"ל דבריו הק' והמחזקים מאין כמותו.

« תוקפו של תפילת האלמנה והיתום - שהם סומכים רק על הקב"ה »

כתיב בפרשתנו (כב, כא-כב) כָּל אֶלְמָנָה וְיָתוּם לֹא תַעֲנוּן, אִם עֲנָה תַעֲנֶנָּה אֹתוֹ כִּי אִם צַעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקָתוֹ.

בפסוק זה אנו לומדים את גדולתה וכוחה הגדולה של התפילה כשהיא נערכת מתוך הכרה פנימית אמיתית שאין לו על מי לסמוך אלא על אביו שבשמים, ולכן בוודאי נענית, כמו שכתב הרמב"ן (כב, כ) בזה"ל: "כי אני רואה דמעת העושקים ומציל כל אדם מיד חזק ממנו, וכן האלמנה והיתום לא תענו כי אשמע צעקתם, שכל אלה אינם בוטחים בנפשם, ועלי יבטחו, ולזה אמר כי אם צעק יצעק אלי ששמע צעקתו כיון שיודע שאין לו מושיע לבד ממנו, והזועק כן אלי מוכרח אני להושיע", עכ"ל. (וכדברים האלה כתב הרמב"ן בפרשתו (כב, כב), גם על הפסוק אם ענה תענה אותו).

ומזה אנו רואים, שלא דוקא אלמנה ויתום הצועקים, אלא כל עת שנכנס יהודי לאיזה דחק, ובאו מים עד נפש, ולבו שבור ורצוף בקרבו, ומתוך כאבו צועק אל הקב"ה באמת, הוא ג"כ ודאי יהא נענית, וכמו שאמרו צדיקים על הפסוק (תהילים פט, כז) הוּא יִקְרָאֵנִי אֲבִי אֲתָה אֱלֹהֵי יְצוּר יְשׁוּעָתִי, שכשבן אדם צועק מתוך כאבו 'טאטע אין הימל' (-אבי שבשמים), 'אך אתה צורי וישועתי', שאין לי עזר ומשען זולתך, אנא, עמוד לימיני וסמכני, הרי תפילה זו בוקעת כל הרקיעים ומגעת עד לכסא הכבוד, ותפעל פעולתה לטובה ולברכה לישועה ולנחמה.

וכן פירוש השל"ה הק' זי"ע (בפרשתו אות מ"ט), משמו של רבי מנחם הבבלי (טעמי המצוות ל"ת מ"א) את הפסוק (כב, כח) מְלֹאֲתֶךָ יְדִמְעֶךָ לֹא תֵאָחֵר, שכאשר 'מלאתך' היינו שלבו של האדם כבד עליו, ומתפלל מעוני רוב עבודה כשהכאב עצור בקרבו, אז ממילא 'ודמעך' - תפילתו באה בדמעה, ואז 'לא תאחר' - תפילה כזו לא תאחר מלפעול, שהרי שערי דמעה לא ננעלו.

« תוקפו של תפילת העקרות - שהם סומכים רק על הקב"ה »

כתב הרמב"ם כותב 'מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה, שנאמר ולעבדו בכל לבבכם, אמרו חכמים (תענית דף ב.) אי זו היא עבודה שבלב זו תפלה, ומזה למד הרמב"ם שגם הפסוק (כב, כה) וְעַבְדְתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם נסוב על מצוות התפילה, ובאמת יש להבין למה נקרא עבודה שבלב, ומהי זאת העבודה שבלב.

והנה במדרש תנחומא (תולדות ט) אמרו חז"ל "ולמה נתעקרו האמהות, שהיה הקב"ה מתאוה לתפלתם, אמר הקב"ה עשירות הן נאות הן, אם אני נותן להם בנים אינן מתפללות לפני וכיו", וצריך להבין, דא"כ היה יכול שלא ליתן להם בנים, אבל למה הוצרך לעשותן עקרות בטבע, שלא יהא שייך כלל שיהא להם בנים, ועוד יש להבין, הלא תפילות אבות תקנום, וא"כ איך אמרו שאם יהא להם בנים לא יתפללו, הא בכל מקרה יתפללו מחמת התקנה של האבות.

וביאור הדברים הוא, כי יש כמה וכמה סוגי תפילה, ויש כמה דרגות בתפילה, יש 'תפילה' ויש 'צעקה' ויש 'נאקה', יש תפילה לעני ויש תפילה

שום מהלך אחר, אלה ברכב ואלה בסוסים, לגויים יש רכב וסוסים, ולנו אין שום עצה אחרת, רק ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר, וזהו תפסו אומנות אבותם, כי דרגתם גם כשהיה להם מוצא בדרך הטבע היה כדרגת כלל ישראל כשלא היה להם תקוה בדרך הטבע, והוא יסוד נפלא, עכ"ל.

« כח התפלה מוטבע בטבע »

ולכן אנו מוצאים שכח התפילה, מוטבע הוא בחוקי הטבע, ופועל במציאות ממש, וכמו שאנו רואים בגמ' (שבת דף קנו.) שנחלקו אמוראי אי יש מזל לישראל או אין מזל לישראל, ובתוס' שם הקשו למ"ד אין מזל לישראל, הלא אמרו בגמ' (מו"ק דף כח.) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא, וא"כ איך אמרו אין מזל לישראל, וע"ש.

והנה ברש"י כתב לפרש 'אין מזל לישראל', דעל ידי תפלה וזכות משתנה מזלו לטובה, עכ"ל, ולפ"ז מיושב קושית התוס', דודאי יש מזל לישראל, ובמזלא תליא מילתא, ומ"מ ע"י תפילה יש כח לשנות המזל, ועל זה אמרו אין מזל לישראל, והטעם הוא ע"פ הנ"ל, כי כח התפילה הוא כמו כח טבעי ממש, ואם יכול לשנות את המזל הטבעי ע"י תפילה, הוה כאילו אין מזל כלל.

והטעם בזה הוא, כי שלימות התפילה הוא כשהיא בהרגשה ובהכרה שאין שום כח בעולם רק ממנו ית"ש, וממילא אין לטבע שום כח ושליטה, ולכן התפילה פועלת ומתקבלת ברחמים וברצון, גם לשנות הטבע, כי כאמור אם האדם מכיר שאין טבע, אז אין שום מניעה לשנות את הטבע לפניו.

וזהו תוכן דברי הרמב"ן בפסוק (שמות ג, יד) וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וּגו', ופירש"י 'אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכות', וביאר הרמב"ן, כי משה אמר לפניו יתברך, 'ואמרו לי מה שמו', היינו, שיגיד להם השם שיורה הוראה שלמה על המציאות ועל ההשגחה, והקב"ה השיבו 'למה זה ישאלו לשמי', אין להם צורך לראיה אחרת, כי אהיה עמהם בכל צרתם יקראוני ואענם, והיא הראיה הגדולה שיש אלוקים בישראל קרובים אלינו בכל קראנו אליו, ע"כ.

וזהו הפי' של 'אהיה עמהם בצרה אחרת', כי התפילה בגלות שהיא מעומק הלב מתקבלת ומועלת, וזהו הראיה היותר גדולה שיש אלוקים מנהיג ומושל, והיינו כי כח התפילה אינו רק הענין הפרטי של התפילה, אלא הוא מורה על אלוקותו והשגחתו ית"ש בעולם, ושיש אלוקים בארץ, והוא אות ומופת שהקב"ה משגיח ומנהיג את העולם כולו ואת כלל ישראל בפרט, וכל פרט ופרט ממעשי העולם הוא בהשגחה והנהגה פרטית. ולכן אין שום דבר העומד בפני התפילה, ואפשר אפילו לשנות הטבע. דכיון שהקב"ה שולט בארץ ואין שום כח מלבדו, והשיעבוד והצרות ממנו ית"ש הוא, ולכן הוא מושיענו בתפילה, ובידו וממנו הכל.

ולכן כמה חובה עלינו להתחזק בעבודת התפילה, להתפלל בכוונה ורעותא דליבא, לבטל כל המחשבות של כוחי ועוצם ידי עשה לי, ולידע ולהבין שהכל ממנו ית"ש הוא, ולזכור שהתפילה מתקבלת בחסדו ית"ש, כי אלוקים קרובים אליו, והקב"ה שומע תפילת כל פה, אפילו מי שאינו ראוי, כי חנון אני.

ובדידי הוי עובדא הרבה פעמים שראינו ממש איך שהתפילה פועלת. ודכירנא פעם אחת שהיה בפרוס החג, וכבר כמה שבועות שלא שילמנו לאברכים, ולא היה בידי שום כסף לשלם, ונשבר ליבי בקרבי איך יבוא יו"ט ולא שילמנו להם. ועמדתי להתפלל תפילה מעומקא דליבא, ובו ביום כשיצאתי מביהמ"ד ראיתי על הסעלפאן שכבר היה מודעה מבעה"ב אחד, ונתן לי על אתר סך ה' אלפים, וראינו בעליל כוחה הגדולה של תפילה, ושצריך להוסיף ולהתפלל יותר בלי להרפות.

וכמו שמצינו בגלות מצרים, שאע"פ שנשלם הזמן שנגזר עליהם לא היו ראויים להגאל וכו', אלא מפני צעקתם קבל תפלתם ברחמי, וכמ"ש (יב, מב) בזה"ל: "...ומן הידוע שהיו ישראל במצרים רעים וחטאים מאד, ובטלו גם המילה וכו', ועל כן ארך גלותם וכו' והיה ראוי שיתארך יותר, אלא שצעקו והרבו תפלה, וזה טעם ויאנחו מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם, וישמע אלוקים את נאקתם וכו', כי לא היו ראויים להגאל מפני הקץ שבא, אלא שקבל צעקתם ונאקתם מפני הצער הגדול שהיו בו", עכ"ל.

והרי לנו שאף שלא היו צדיקים גדולים כלל, ואדרבה היו רעים וחטאים מאוד, אפ"ה קיבל תפלתם ברצון, ונגאלו בכח תפילה זו אף שלא היו ראויים ליגאל, כי הקב"ה שומע ומקבל את תפילותינו בכל קראנו אליו.

« הקב"ה שומע תפילתנו אפי' שזו רק בבחי' קול' »

ודבר נפלא ראיתי בדברי יואל (דרשות הו"ש"ר תש"י עמ' ג) לפרש נוסח התפילה 'שמע קולנו ה' אלקינו חוס ורחם עלינו, וקבל ברחמים וברצון את תפילתינו, ויש להבין כי פתח בלשון 'קול' (שמע קולינו), וסיים בלשון 'תפילה' (וקבל ברחמים וברצון את תפילתינו).

וביאר הענין, כי בדורות הקודמים היה התפילה בדביקות ורעותא דליבא, מגודל דביקותם בהקב"ה, והיה בכל לבנם ובכל נפשם, וכמו שאנו רואים מדברי הבעש"ט הק' (צואת הריב"ש אות ל"ו, וע"ש אות מ"ב) שכ' 'שזהו חסד גדול מהשי"ת שאדם נשאר חי אחר התפלה, כי לפי דרך הטבע היה לו למות, כי נתן כל כוחו וחיותו בהתפלה, וחסד הוא שנשאר האדם בחיים, ותפילה כזו יש עליה שם תפילה.

אבל בזמנינו לגודל ירידת הדורות לדאבון ליבנו, התפילה שלנו היא בלי חיות, וכמעט שאינה חשובה תפילה כלל, אלא יש כאן 'קול' בעלמא, בלי כוונה ובלי שום דביקות והתעוררות, ואפ"ה אנו מבקשים שמע 'קולנו', אפילו שהוא קול בעלמא בלי כוונה, ומבקשים שיעלה לרצון לפניו כאילו התפללנו כראוי, וקבל ברחמים את תפילתנו, כאילו הוא תפילה כתיקונה וכצורתה, וכאילו התפללנו בכוונה שלימה.

« כשהאדם מכיר שגם דרך הטבע הוא מהקב"ה נחשב כתפילה שלימה »

והנה כאשר שייך איזה ישועה שבדרך הטבע, אם האדם מכיר בכך שאין שום דבר בטבע רק מה שהקב"ה גוזר ומקיים, ויודע שכל העצות ודרכי הטבע מסורין בידו ית"ש, אז גם באופן כזה ייחשב תפילתו כתפילה זכה ונקיה.

וכמו שמוכיח רבי ירוחם ממיר (דעת תורה פרשת בשלח), וז"ל: "כי הנה אמרו רז"ל עה"פ (י, י) ופָּרַעַה הַקָּרִיב וּגו' וְהִנֵּה מִצְרַיִם נִסְעוּ אַחֲרֵיהֶם, וַיִּירָאוּ מֵאֵד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה', ורש"י הק' כותב (מהמכילתא) 'תפשו אומנות אבותם, באברהם הוא אומר אל המקום אשר עמד שם, ביצחק לשוח בשדה, ביעקב ויפגע במקום'."

"הנה כלל ישראל על הים היו במצב סכנה נוראה, והיו מוקפים בסכנה מכל צד, פרעה ומצרים הים והמדבר וחיות וכו', ולא היה שום עצה בעולם, והתפילה היה ויצעקו בני ישראל אל ה', ומאיך התפילה שנאמרה אצל האבות לא היה במצב סכנה וצרה, אלא אאע"ה תיקן תפילת שחרית, וביצחק ויצא יצחק לשוח בשדה ותיקן תפילת מנחה, וכן ביעקב שתיקן תפילת ערבית אמר מקום שהתפללו אבותי וכו', וא"כ למה אמרו רז"ל תפסו אומנות אבותם, ולכא' הם שני סוגי תפילות לגמרי."

"אלא מחמת שהאבות הק' חיו בהרגשה תמידית שאין להם שום עצה מבלעדי הקב"ה, ואין שום עצה אחרת, ותמיד תפילתם היה מתוך הרגשה שאין עוד מלבדו, וממש באותו הרגשה כמו שהיה לישראל על הים, ואין